

Bc. Tereza Křiklánová

Využití anglického plusquamperfekta při překladu z češtiny /

English Past Perfect in Translation from Czech

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, diplomová práce, 88 str. + příloha, srpen 2012

Posudek vedoucí práce

Diplomová práce Terezy Křiklánové je zaměřena na analýzu textových podmínek, které vedou k využití anglického předpřítomného času v překladu z češtiny. Cílem práce je explicitní deskripce fungování této morfologické formy z pohledu překladu českého textu.

Teoretický úvod popisuje formu a významy anglického plusquamperfekta a porovnává oba jazyky vzhledem k rozdílné situaci využití tohoto prostředku. Zabývá se významovými i syntaktickými souvislostmi užití perfekta, ne/obligatorností vyjádření předčasnosti a na základě Biberových analýz i frekvencí v jednotlivých registrech (největší zastoupení v beletrii). Na závěr ještě shrnuje obdobnou studii prováděnou pro angličtinu a portugalsčinu, která ukazuje, že ačkoliv oba jazyky plusquamperfektem disponují, míra korespondence v překladu není stoprocentní. V teoretické části postrádám podrobnější popis funkce časů při vyjadřování meziprozodických vztahů (koherenci) či např. zmínku o typech kontextu.

Autorka deklaruje jako svůj cíl srovnání konstrukcí (*structures*) v obou jazycích a hledání signálů v češtině indikujících předčasnost. Jak chápe autorka „strukturu“ a je možné se v tomto případě omezit na „konstrukce/struktury“? Teoretická část obsahuje poměrně dlouhé citace, které nejsou zcela přehledně vyznačeny (např. str. 23-24), totéž platí o dlouhých citacích z autorčiny bakalářské práce, jež mohly být čtivěji shrnuty vlastními slovy a s odstupem, tj. bez technických detailů, zvláště pak pokud obsahují citace ze sekundární literatury (str. 18-20). Rovněž i překlady z *Mluvnice* nemusejí být citovány z bak. práce, ale případně nově a lépe přeloženy (viz např. *maximally obligatory*, str. 18; *tense x time* v citaci na str. 22).

Empirická část je založena na pěti českých beletristických textech přeložených do angličtiny rodilým mluvčím a dostupných v *Intercorpu*, z nichž autorka získala po 40 výskytech předminulého času v přeloženém textu. Vlastní analýze takto získaných příkladů (4.2 a 4.3) předcházela poměrně náročný experiment (4.1) s českým textem (o délce přes 27 tisíc slov), kde se autorka snažila odhadnout, které predikáty budou v překladu potenciálně vyjádřeny plusquamperfektem (kapitola 4.1). Je otázkou, jak naložit s poměrně nízkým procentem úspěšnosti při takovém odhadu (pod 40%, u textu Viewegha např. jen 22%, naproti tomu se objevilo dalších 113 predikací, které by autorka naopak perfektem přeložila, ale v originálu tomu tak nebylo). Při shrnutí výsledků vlastního odhadu se autorka v hodnocení indikátorů významu odpovídajícího anglickému plusquamperfektu zaměřuje na typ vedlejší věty a případně přítomnost adverbialního určení. Správně poukazuje, že ačkoliv je předčasnost vyjádřena lexikálně (*before, five years ago*), plusquamperfektum je užito v těchto případech. Ze svého hlediska hodnotí autorka jako důležité signály parataxi a hypotaxi (ve vedlejších větách byl její odhad přesnější), jako nejspolehlivější vodítko uvádí přítomnost adverbialního určení. Nezmiňuje další souvislosti, jako rovinu vyprávění, významové segmenty, apod.

Kapitola 4.2 předkládá výsledky standardní excerptce. Soubor dat dělí do šesti skupin dle signálů anteriority/ resultativnosti přítomných v českém textu. I zde je patrné převažující strukturní hodnocení. Nejpočetnější je skupina predikátů obsahující adverbialní vyjádření (*lexical devices*) jako *předtím, už* - zde se nabízí otázka vhodnosti názvu skupiny „lexikální prostředky“, neboť další skupina zahrnuje resultativní význam: jedná se tedy spíše o dělení na slovesné a neslovesné lexikální prostředky? V četnosti následují syntaktická vodítka (sousednost

časů < obsahové věty). Delší než větný kontext bylo třeba posuzovat v 13,5% příkladů – autorka tyto příklady řeší poukazem na kontext bez jeho bližšího vymezení. Při hodnocení se někde dopouští poněkud zjednodušujících vyjádření, např. při popisu českého zdroje často uvádí, že jde „důvod užití plusquamperfekta (*reason*, str. 54, 55, 66, aj.) – jde spíše o prostředky vyjadřující určitý význam, jenž je v angličtině vyjádřen předminulým časem. Nebo zjednodušující až zavádějící „*By hypothetical past meaning it is meant that some action did not happen in the past*“ (str. 57). Lze u podmínkových významů konstatovat, že (str. 59) „*The type of the dependent clause did not seem to matter that much.*“? „*Some verbs contained a result as a part of their lexical meaning*“ (str. 60), - český dokonavý vid (jde o české sloveso), u příkladu 24, str. 61 – jako by hraje menší roli než temporální určení?

Část 4.4 (*Verb statistics and sentence correlation*) sleduje lexikální obsazení predikací v plusquamperfektu (nejde tak docela o statistické údaje), v části *sentence correlation* není vysvětleno, co se míní tímto termínem (str. 71, 73) – jde primárně o srovnání výskytu plusquamperfekta v hlavních/závislých větách, což autorka trochu vágně označuje za různé „*sentence structures*“. Při popisu na str. 73 „*dependent clauses appeared much more often than main clauses* ...atd. mluví autorka patrně o výskytu plusquamperfekta v typech vět. Poslední část tedy hodnotí výskyt plusquamperfekta v hlavní vs. vedlejší větě). (48 nominal content clauses vs. one object clause? str. 71).

Kolem 10% příkladů představují změny vyvolané překladatelovým řešením, např. volba jiného slovesa (*the Czech verb was compensated by an English nonverbal phrase* – o jakou frázi jde a o jaký proces?).

Poznámky k jednotlivostem:

význam spojky?: *in the majority of the .. equivalents there was no lexical or grammatical means of expressing anteriority, although the sequence of events was still clear to the reader* (str. 13)

pravopis slova *language*!!, str. 13, 14, 22, 31, .. 78

str. 21 – *extend*, str. 30 *accross*, str. 74 *tranlsation, fuknce* (str. 10), *Saturnin 'n* (str. 58), atd.

str. 38 - *There were approx. 5.5 instances of the past perfect* – neúplný údaj

str. 62 – *jobs had been badly brotched*???, *completement of the action*, str. 47 *problematics, A typical examples is* (str. 64), *one clauses of concession* (str. 71)

nejednotné užívání velkých písmen v názvech kapitol 4.3.1, 4.3.2,

Autorka se tedy snažila popsat podmínky vedoucí k užití plusquamperfekta. Vlastní experiment (subjektivní přístup) ukázal relativně nízké povědomí o funkcích času zejména z hlediska rozlišování časových rovin a významových segmentů, a tedy nutnost se této oblasti při nácviu překladu věnovat. V práci s daty získanými excerpcí se autorka omezila zejména na syntakticko-sémantické prostředky a podává přehled zastoupení zejména adverbálních či syntaktických signálů, méně pak na funkci času z hlediska koherence textu (i když je tato funkce popisována víceméně implicitně). Celkově by práci prospěla pečlivější redakce po stránce jazykové, a to jak po stránce pravopisné, tak po stránce vyjadřovací (některá repetitivní tvrzení či někdy ne zcela přesné vyjadřování).

Závěr:

Jak vyplývá z výše uvedeného, splňuje předložená studie Bc. Terezy Křiklánové kritéria kladená na diplomové práce. K obhajobě ji proto doporučuji a předběžně hodnotím známkou *velmi dobře*.

PhDr. Pavlína Šaldová, Ph.D.

V Praze, 3. září 2012